

(המסך מעמוד 22)

נאלץ בסוף תשכ"ח להודות כי אין זה כך. הסכנה היא ממשית, והיא מאיימת על עתיד המדינה.

היו לכך כמה סיבות אובייקטיביות.

הסיבה הראשונה, והעיקרית, היתה עמדת החוגים הקיימים בעולם הערבי. אחרי ההתפכחות הראשונה למחרת התבוסה, שקעו המייסדים הערביים בשיגרתם הקודמת. הם הלכו בדרך ההתנגדות הקלה ביותר, חזרו על סיסמותיהם הנוקשות, תמכו באיגודי-החבלה, שפטרו אותם מן הצורך לעשות משהו בעצמם.

במשך שנת תשכ"ח היה קיים שיתוף-פעולה גופני בין בנייהושיך משני עבריהחזות. הי דוברים הקיצוניים בעולם הערבי יצקו מים על טחנות פולחןהמלחמה הישראלית, השתיקו כל קול מתוך בעולם הערבי.

סיבה שנייה היתה נעוצה בכישלונם היחסי של איגודי החבלה, וברמה הנמוכה של לוחמיהם. קל היה לישראל בעל הכושר הצבאי המעולה, לבנו לחוסר-היעילות של החבלנים, לנכונותם להישבר בחקירה ולהשליך על חבריהם. קל היה להפיק מכך את המסקנה כי החרב יבוצע להשיג את הכל — נוכח אפסותו של האוייב.

מה גם שכל ישראלי הבין בשנת תשכ"ח בעיקר מפי דבריהם של האוייבים עצמם, כי במלחמת-ששת-הימים אפשר היה בנקל לכבוש את קאהיר, דמשק ועמאן, וכי צה"ל נעצר במקום שניצב ללא כל סיבה צבאית ממשית. אולם דווקא חולשתו ואי-יעילותו של האוייב הן מלכות מסוכנת ביותר.

היא עלולה לפתות את ישראל ללכת בדרך ההרפתקאות, לספוג את הכוח המוגבל של האומה הישראלית לתוך מרחב שאי-אפשר להחזיק בו, להטיף עליו משימות שהן בהרבה מעבר ליכולתו, להביא להתרוששותו.

גורם זה הביא להתמוטטות אימפריות רבות בהיסטוריה. ההשכלה הסוציאליסטית של מלכות זו כבר החלה מסתמנת בישראל של תשכ"ח. בירושלים ובחלקים אחרים של המדינה התחילו הערבים מהשטחים הכבושים לקבל לידיהם את כל העבודות הגופניות השחורות, מחוסר ידיים עובדות עיבריות.

אם יימשך ויתפתח תהליך זה, עלולה האומה העברית ליהפך, תוך דור, לעם-שליטים ספארטאי המורכב מלוחמים, טכנולוגים וי מנהליעבודה — בעוד שהערבים יהיו את הפרולטריון לעוסק בעבודת-יכפיים.

קשה לתאר תהליך מסוכן יותר לבריאותו החברתית והנפשית של האומה העברית.

שלום? למי הוא דרוש?

סכנות הטמונות בהתגברות פולחןהמלחמה הן רבות וקטלניות.

הבולטת ביותר, אם כי לא החשובה ביותר, היא מדיניות פולחןהמלחמה מבטל את כוח המשיכה של השלום.

השלום נראה בלתי-רצוי, וממילא אין החברה הגנועה מקדישה עוד מאמצים להשגתו. מאחר שלא נעשה דבר להשגתו, אין הוא מושג.

איש לא יכול היה להיות בטוח, בתשכ"ח, שאילו התאמצה ישראל להשיג שלום, בדרך של יוזמה מדינית בארץ-ישראל ובמרחב, אכן היו מאמציה זוכים בהצלחה. הדבר לא היה בטוח כלל.

בטוח היה רק זה: שלא נעשה שום מאמץ רציני כזה. העמדה השלטת היתה: „אנחנו מחזיקים בשטחים. לא בוער לנו. אנו מחכים לטלפון.“

אומנם הסיפוי הכל שלם מספתיים לשאיפתהשלום, אך לאיש זה לא נראה חשוב. העליונות הצבאית המבטיחה את הבטחון, החוקת השטחים היא פרס יקר, והשלום — כך נראה — אינו יכול לתת דבר.

כך הפכה המלחמה הכאה בלתי-נימנעת, כשמואחריה כבר רומזת המלחמה שתבוא בעקבותיה — כמו נוף של הרים בו נישאים רכסיהרים כגלי הים, זה אחרי זה, עד האופק. בעולם של נשק גרעיני, של מאבק אכזרי בין מעצמות ענק, עלולה גישה כזאת להביא, בסופו של דבר, להשמדה הדדית של כל עמיההמרחב.

בעוד שסכנה זו היתה בולטת, אך רחוקה, היתה קיימת סכנה ניטרת, הרבה יותר קרובה. בשנת תשכ"ח שילמה כל משפחה בישראל קרוב ל-400 לירות לחודש לביטחון. חלקענק של ההכנסה הלאומית הוצא על החזקת הצבא וצידוד בנשק.

דברים שהם חיוניים מעל לכל ספק — אך דברים שאינם יוצרים נכסים שהם — מבחינה כלכלית — ביוזבו גמור.

כל עוד אין שלום, לא תהיה כל ברירה אלא להעלות סכום זה משנה לשנה, להשקיע את מיטב המשאבים הלא-מיים לא בבתי-ספר ובאוניברסיטות, לא בהקמת בתי-חרושת ובפיתוח המדע, לא בהעלאת רמת המחיה — אלא ברכישת מטוסים וטנקים, המתבלים תוך שנתיים-שלוש. פולחןהמלחמה אינו רואה בכיבוש משוע זה רעה

המלחמה מאפשרת להבליט תכונות נפלאות...

כמו גבורה... הברירה היא: אתה או הוא...

להיות לקיבוצניק, אולם הקיבוצניק הטיפוסי משתוקק, משחר נעוריו, להיות לקצין.

עליונות זו של צה"ל אינה מפוברקת, אינה אחיזת-עיניים של יחסי-כוח. היא אמיתית. יתכן שהיא הדבר האמיתי האחרון שנותר בישראל מעבר לכל ספק. מכאן כוח-משיכתו העצום.

ייתכן שזהו לביבה של התופעה כולה. ישראל של תשכ"ח היא חברה רדודה. האידיאלים של אתמול מתו. הציונות הפכה לאוסף מליצות חסודות, שאיש אינו מתייחס אליה ברצינות, ואיש אינו מוכן להקריב למענו דבר. המפלגות מבחילות, ואף לאחת מהן אין רעיון שהיא דקה בו בכנות ובהתמסרות, הדת היהודית המאורגנת התרוקנה מכל ערך פנימי, והיא אימצה לעצמה את פולחן המלחמה, בצורתו הלאומית והמיליטריסטית ביותר, כתחליף לפולחן הדתי.

מכל עבר קולטת אוננו של הצעיר הישראלי ציליים צורמים ומזוייפים.

אולם הטבע האנושי אינו סובל חלל ריק. הלב זקוק לאידיאל, לגיבורים. צה"ל מספק צורך טבעי זה.

בשעה שאיש לא היה מוכן להקריב דבר דמען אידיאל אחר, בשעה שהעסקנים והרכבים ואנשיהרוח הכיבו, ולעיתים אף הגעילו, האירה דוגמתו של הקצין בלפיד באפלה.

הוא חי את תפקידו. הוא התמסר לוולתו. הוא סיכן את חייו. הוא הקריב את עצמו למען חבר. הוא קרא: „אחרי!“ — המילה היפה ביותר בשפה העברית של תשכ"ח. הוא היה אישהשנה של תשכ"ח.

שיח הלוחמים של אתונה

עובדה המזוודה, המעודדת והיפה ביותר של תשכ"ח היתה בבחינת פלא:

צה"ל עצמו היה הגוף היחיד בארץ שלא סגר לפולחןהמלחמה.

בחודאי, היו גם בו גידוליפרא של שוביניזם קל-ידעת, הרפתקנות לשמה, מעשים הנוגדים את המוסר הצבאי. אולם בתור כלל, עמד צה"ל מעל לכל אלה. הוא התקומם נגדם. כאשר איש עשה בשדה מעשה שלא יעשה, היו אלה חיליי-צה"ל שהתריעו נגדו ותבעו את הרחקתו.

בשעה שהעסקנים מסוגו של דיין „התפללו“ בסומבי שלא יהיה חוזה-שלום, דיבר הרמטכ"ל, חיים בר-לב, על הצורך „בהסדר ופיתרון“ מדיני עם העם הפלסטיני השכן. בשעה שהמדינה התמוגגה בפולחן אוילי למיצעד יום-העצמאות, הציע הרמטכ"ל לוחר להבא על המיצעד, לתת ליוסי העצמאות צביון אזרחי במקום צבאי.

כנגד כל המקהלה הצרודה, הדמאוגים שוחרי הסיפוח, נשמע קולו הצלול של החייל מס' 1 של ששת-הימים, יצחק רבין, שקבע בפשטות: „המיפנה ביחסי ישראל-ערב חשוב מהישגים טריטוריאליים.“

אין זה קולה של ספארטה, אלא של אתונה. ובשעה שכל אלפי הפיזיונומים, הספרים, המאמרים, הסרטים והמחזות הקטישיים של פולחןהמלחמה, פרי ידיהם של הבתלילוחמים בעורף, ימצאו את מקומם המתאים בתהום הנשייה, יזכר לדורות היצירה הגדולה ביותר של תשכ"ח, שיח לוחמים — דבריהם הפשוטים והנהדרים של לוחמי ששת-הימים, שרובם הגדול הביעו כמיהה עמוקה לשלום. למחרת „המאורע המרגש ביותר“, כדברי דיין, הם לא דיברו בקולם של פרוסיה וזה דייונים. גם קולם היה קולה של אתונה.

זוהי התקווה הגדולה של המדינה — בריאותו הנפשית של הנוער, שלא ייגרף בפולחןהמלחמה, שימצא פורקן לאידיאליזם שלו במאבק לשלום, לקידמה, לתרבות ולצדק. אלה הם אותם האנשים שהקימו, אחרי המלחמה, מצבה פשוטה על גבעת-התחמושת בירושלים, בה נאמר בכתב-יד אנגלי פרימיטיבי: „צבא ישראל — כאן קבורים 17 חיילים ירדניים אמיצים, 7 ביוני, 1967.“ גם זה קולה של אתונה.

הקרב הוא בלב כל אדם

תחת לכל מאורעות תשכ"ח, התפוכותיה וסערותיה, היתה נטושה המלחמה הנסתרת הזאת — המלחמה בין פולחןהמלחמה ושאיפתהשלום, בין בניאור ובני-חושך.

היא היתה נטושה בלב המדינה, בלב כל אדם ישראלי, בלב כל משפחה, כל יחידה צבאית, כל קבוצה וכל מפלגה.

לא היה שום ספק היכן היה מקומו של אישהשנה של תשכ"ח.

אלות-מישנה אריק רגב, קצין צה"ל, גיבורי קרבות, היה מבניאור.

הכרחית וזמנית, שיש לעשות את הכל כדי לשים לה קץ בהקדם האפשרי — אלא מצב רצוי, מלהיב, גורמאלי.

הנשק הופך לצעצוע לאומי — כמו בתמונתו של הילד במועדו. הוא הופך אובייקט לשירים, לפרטים, לספרות, מוזבח פאגני כמו האשרות של הכנענים.

גם זו לא הסכנה העיקרית. זו חמורה שבעתיים, דווקא מפני שקשה מאוד להבחין בה ולאתר אותה.

יש גבול למשאבים הרוחניים של חברה. הנער הרניאמי, המוכשר, השאפתני, יכול לפנות לכלכלה או לציוו, למדע או לספרות, להנדסה — או לצבא.

כאשר חברה שלימה נאלצת, בכורח הנסיבות, להעמיד את צבאה במרכז החייתה וחייתה, טבעי הוא לטובים בעם

הראמטכ"ל בר-לב בעמדה ליד התעלה

לבחור בקאריירה הצבאית. טבעי הוא גם שהחברה, העומדת בפני סכנה של השמדה, מעודדת את צעיריה לפנות לדרך זו, לקבל על עצמם את עול ההגנה על ביטחונה, תוך סיכון חייהם.

זהו דבר יפה וחיובי, שהתבטא בסיוממה: „הטובים לטיים.“ במלחמת-ששת-הימים ראו הכל כי הטובים האלה, שהלכו לטיים, הצילו את המדינה מפני אסונות לא-ישוערי.

אולם כאשר נמשכת תופעה זו — מאונס — שנה אחרי שנה, יש בכך סכנה של דילול כל שאר שטחיההמאמץ הלאומיים. כאשר הפכו הספארטאים לעם מלחמתי, מתה התרבות של ספארטה. כלכלתה הלאומית נעצרה. אתונה הרב-גונית, שופעת התרבות והעושר, עברה על פני ספארטה מכל הבחינות.

אין חלל ריק בלב אנוש

ישיהשנה של תשכ"ח, אריק רגב, יכול היה להיות, בנסיבות אחרות, מהנדס מוצלח, ממציא חשוב, אולי מדען סולל-נתיבות. הכורח של ישראל הפך אותו לחייל מיקצועי. הרווח של צה"ל עלה בהפסד המאמץ הלאומי בשטח אחר. מה שמתחיל ככורח, עלול להיפך, תוך שנים מועטות, למטרה בפני עצמה. זוהי הסכנה העיקרית, בטווח הארוך.

צה"ל הוא מוקד אהבתו של העם — לא רק מפני שהציל אותו מכלייה בניצחון כה מזהיר, אלא גם מפני שצה"ל מגלם תכונות שכל אדם הגון מעריך אותן: אומץ-לב, הקרבה עצמית, מסירות, ומכאן — גם יעילות, כושר מיקצועי ותכליתיות.

מכל הבחינות האלה, אין בישראל אף מוסד אחד המתקרב לרמתו של צה"ל. שום מוסד, שום גוף, שום מיקצוע אינו יכול למשוך את הלב כמוהו.

פעם היו תכונות אלו גלומות בקיבוצים. מיטב הנוער נמשך אליהם. אולם הקיבוצים איבדו את כוח-משיכתם בלב-העם, ואולי גם בלב בניהם. הקצין הטיפוסי אינו משתוקק